

Asia: VN/31603/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta yhteisötalouden ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden strategiaksi 2025-2029

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tampereen Sarka Oy kiittää mahdollisuudesta ottaa kantaa valmisteilla olevaan Yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten strategiaan 2026-2030.

Tampereen Sarka Oy:n näkemyksen mukaan lausunnolla oleva strategialuonnos yhteistalouden ja yhteiskunnallisten yritysten kehittämiseksi vuosille 2026–2030 on tervetullut ja ajankohtainen asiakirja, joka ottaa huomioon sekä kansalliset että EU-tason tavoitteet. Visio yhteistalouden toimintaedellytysten vahvistamisesta ja roolin kasvattamisesta osana kestävää ja osallistavaa yhteiskuntaa on kunnianhimoinen ja kannatettava. Strategia antaa suuntaa monialaiselle kehittämistyölle. Visiossa todettu "hyvät toimintaedellytykset" on ilmaisuna kuitenkin laava ja strategia jää monilta osin yleisen tason toteamuksiksi. Strategialuonnoksen yleisluonteisuus voi haastaa strategian toimeenpanoa.

Strategian viisi päätavoitetta muodostavat rakenteellisesti selkeän kokonaisuuden. Tavoitteet ovat hyvin linjassa yhteisötalouden toimintaympäristön kehittämistarpeiden kanssa ja ovat kannatettavia. Erityisesti työllisyyden, vaikuttavuuden ja yhteistyön korostaminen on perusteltua. Haasteena tällaisessa strategiapaperissa kuitenkin on, että yhteisötalouden toimijat ovat hyvin heterogeeninen joukko käsittäen mm. erikokoisia ja erilaisilla resursseilla toimivia yhdistyksiä, säätiöitä ja yrityksiä. Kaikkien niputtaminen yhteisten tavoitteiden alle ei välttämättä tuo parasta lopputulosta. Näin ollen tavoitteiden jonkinasteinen eriyttäminen ja kohdentaminen eri toimijoille voisi olla hyvinkin perusteltua.

Strategialuonnoksessa on hyviä tavoitteita, mutta yleisten tavoitteiden toteamisen lisäksi jääme Sarkassa kaipaamaan strategisten tavoitteiden konkretisointia ja vastuutahojen määrittelyä sekä

vaikuttavuusmittareiden valmistelun tai strategian toimeenpanon aikataulutusta. Strategian vaikuttavuusperusteisuuden näkökulma on kokonaisuudessaan hyvin perusteltu ja kannatettava.

Tampereen Sarka Oy:n kokemusten mukaan yhteiskunnallisten yritysten aseman ja legitimitietin yksiselitteinen määrittäminen säädöspohjaa vahvistamalla tulisi nostaa strategiassa yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi. Arviomme mukaan tätä kautta voitaisiin nykyistä paremmin hakea räättälöityjä ratkaisuja uudenaikaisiksi yhteiskunnallisiksi innovaatioiksi ja rahoitusmalleiksi eurooppalaiset hyvät käytänteet huomioiden. Näkemyksemme mukaan yhteiskunnallisten yritysten tavoitteissa ja kriteeristöissä tulisi myös näkyä vielä vahvemmin sosiaalinen vastuullisuus ympäristöasioiden rinnalla.

Strategiassa ja strategian toimeenpanossa tulee korostaa tiedon saatavuutta sekä laadukkaita ohjaus- ja neuvontapalveluja. Nämä ovat tärkeitä edellytyksiä yhteisötalouden toimijoiden vahvistumisen tavoitteen toteutumiseksi. Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskuksen toiminta on tällä hetkellä hankerahoituksen varassa. Strategiassa olisi tärkeää ottaa kantaa siihen, miten osaamiskeskuksen toiminnan jatkuvuus turvataan: Miten osaamiskeskuksen rahoitus on tarkoitus jatkossa järjestää ja mikä toimija vastaa osaamiskeskuksen toiminnasta.

Tampereen Sarka Oy on Tampereen kaupunkikonserniin kuuluva yhteiskunnallinen yritys. Toimintamme on ollut vuosia vakiintunutta ja vaikuttavaa strategiassa esitettyihin tavoitteisiin nähden. Strategian kohdassa 5.2. linjataan, että yhteiskunnalliset yritykset toimivat avoimilla markkinoilla. Tämä linjaus sulkee pois Sarkan kaltaiset kaupunkikonserniin kuuluvat toimijat, eikä siten ole millään muotoa kannatettava tavoite. Sarkan kaltaiselle yhteiskunnalliselle yritystoiminnalle on paljon kysyntää ja kehittymispotentiaalia muuttuvassa toimintaympäristössä. Toimintaa kehittämällä voidaan vaikuttaa merkittävästi rakennetyöttömyyteen, esimerkiksi opinnollistamista vahvistamalla.

Yhdymme strategiassa esiin nostettuun tarpeeseen tunnistaa ne toimialat, joissa yhteiskunnalliset yritykset voivat tuoda työmarkkinoiden toimintaan lisäarvoa (esim. sosiaali- ja terveyspalvelut, työllisyyspalvelut sekä kiertotalous). Keskeistä olisi, että yhteiskunnallisten yritysten perustamisesta voitaisiin tehdä houkuttelevammaksi mm. erilaisia vaihtoehtoisia rahoitusmalleja kehittämällä eri toimialojen näkökulmasta. Strategialuonnoksessa on myös nostettu perustellusti esille yhteiskunnallisten yritysten liiketoimintaosaamisen vahvistaminen yritysten kannattavuuden parantamiseksi. Tähän on hyvä suunnata konkreettisia toimia, kuten koulutusta sekä rahoitusta sen järjestämiseksi.

Hankerahoituksen hakeminen ja hallinta on monien yhteisötalouden toimijoiden näkökulmasta tällä hetkellä työlästä, vaikeaa ja kallista. Järjestöillä ja säätiöillä ei välttämättä ole osaamista ja varaa sen hyödyntämiseen. Yrityksille hankerahoituksen saaminen on puolestaan vaikeaa, sillä yhteisötalouden erityispiirteet huomioivia rahoitusinstrumentteja on tarjolla hyvin niukasti jos lainkaan. Jotta yhteiskunnallinen yrittäjyys saadaan nousuun, tulee hankerahoituksen

mahdollistamiseen ja yhteiskunnallisten innovaatioiden synnyttämiseen kohdentaa erityistä huomiota. Yhteiskunnallisia innovaatioita tarvitaan, niin kuin strategiassa todetaan. Niiden aikaansaamiseksi tarvitaan kuitenkin merkittävää panostusta rahoitukseen, jotta innovaatioita mahdollistava toiminta olisi realistista.

Strategiassa on nostettu hyvin esille se, että yleishyödyllisen toiminnan ja elinkeinotoiminnan erottaminen toisistaan on vaikeaa, eikä siihen ole valtakunnallisesti yhtenäisiä kriteereitä. Tällä hetkellä toimijoiden on vaikea ennakoida, millainen toiminta määritellään elinkeinotoiminnaksi ja millainen ei. Yleishyödyllisen toiminnan ja elinkeinotoiminnan määräytymisen ennakoitavuutta tuleekin kehittää.

Huomionarvoista on myös se, että yhteiskunnallisten yritysten pitää toimia avoimilla markkinoilla, mutta toiminta määritellään usein yleishyödylliseksi. Monet yleishyödylliset toimijat saavat myös julkista tukea toimintansa rahoittamiseksi. Tämä voi aiheuttaa ristiriitoja ja kilpailuvääristymää. Hyvänä esimerkkinä näistä ristiriitatilanteista ja niistä syntyvistä paikallisista keskusteluista ovat yhteiskunnallista tukea saavat kierrätystoimijat ja yksityiset kirpputorit. Elinkeinotoiminnan kriteerit tulisi määritellä täsmällisesti valtakunnallisesti, jotta ennakoitavuus ja läpinäkyvyys paranee kaikkien osapuolien kannalta.

Julkisissa hankinnoissa tulisi hankinnoilla työllistämisen ohella huomioida nykyistä huomattavasti enemmän mahdollisuus kohdentaa hankintoja vain yhteiskunnallisille yrityksille / yhteisötalouden toimijoille. Näin voitaisiin vahvistaa ko. toimijoiden toimintaedellytyksiä ja taloutta.

Yhteenvetona Tampereen Sarka Oy:stä toteamme, että strategialuonnos tarjoaa perustan yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten kehittämiseksi, mutta strategiassa tulisi tarkemmin konkretisoida tavoitteita ja toimenpiteitä esimerkiksi vastuutahojen, vaikuttavuusmittareiden valmistelun tai strategian toimeenpanon alustavan aikataulutuksen osalta. Näkemyksemme mukaan yhteiskunnallisten yritysten käsite tulisi määritellä lainsäädännöllä, jotta yhteiskunnalliset yritykset saisivat legitimitetin aseman, esimerkiksi rahoitusten hakijoina. Kuntakonserneihin kuuluvia yhtiöitä ei tule sulkea ulos yhteiskunnallisten yritysten kentästä tavoitteenasettelun kautta. Strategian toimeenpanossa on tärkeää varmistaa, että tavoitteet muuttuvat vaikuttaviksi teoiksi ja rakenteiksi.

Oksanen Pirjo
Tampereen Sarka Oy